

Бисерка Р. Кошарац¹
Бојан Ј. Ђорлука²
Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски факултет Пале
Пале (Република Српска, БиХ)

УДК 050:316СОЦИОЛОШКИ ПРЕГЛЕД"1938/2017"
316.356.2(497)
316.361(497)
Преједни рад
Прихваћен 13/03/2018
doi: [10.5937/socpreg52-16762](https://doi.org/10.5937/socpreg52-16762)

ЗАСТУПЉЕНОСТ ТЕМА ИЗ СОЦИОЛОГИЈЕ ПОРОДИЦЕ У СОЦИОЛОШКОМ ПРЕГЛЕДУ (1938–2017)

Сажетак: У овом раду аутори дају синтетички приказ и анализу радова из области социологије породице у *Социолошком њрејледу* (1938–2017). Истраживања породице на подручју Балкана имају дугу традицију и већ у првим бројевима Социолошког прегледа обрађиване су теме из области социологије породице. У објављеним радовима може се уочити постојање историјског континуитета проучавања постојања и нестанка породичних задруга и традиционалне, патријархалне породице и настајање њених модерних облика. Такође, радови прате и промене које је породица доживела у периоду након 90-тих година прошлог века апострофирајући готово све аспекте породице: структуру, функције, породичне односе, породичну патологију, социјализацију деце, родитељство и појаву нових, алтернативних форми брака и породице.

Кључне речи: *Социолошки њрејлед*, социологија породице, породичне промене

Увод

Почеци социолошког изучавања породице поклапају се са настанком социологије и са њеним теоријско-епистемолошким развојем. Оснивачима дисциплине сматрају се Фредерик Ле Плеј (Frederic Le Play) и Хајнрих Вилхелм Рил (Heinrich Wilhelm Riehl). Међутим, међу „пионире дисциплине треба уврстити и још најмање два имена: Емила Диркема (Emile Durkheim), класика социологије који је заслужан за универзитетску институционализацију дисциплине и Валтазара Богишића” (Milić, 2001, str. 18). Проучавање породице и њених промена, поред тога што зависи од развијености и стања дисциплине, умногоме зависи и од друштвених и културних прилика које битно утичу на стварање повољне климе за истраживаче и њихов рад. Врло је честа појава, посебно на нашем подручју, да због различитих историјских и друштвених прилика, нема „сазнајног континуитета и систематског праћења одређених појавности и односа у друштвеном животу и то је извор многих слабости и недовршености у научној пракси датог научног поља” (Milić, 2012, str. 764). Те слабости и недовршености умногоме бивају надокнађене личним пре-

¹ biserka.kosarac@ffuis.edu.ba

² bojancorluka@yahoo.com

галаштвом, ентузијазмом и радом научника у истраживању, објављивању радова, реализовању научно-истраживачких пројеката, организовању научних скупова и конференција и сл.

Према Миловану Митровићу, *Социолошки ипреглед* је први и најзначајнији часопис из области социологије (Mitrović, 1982, str. 115). У току осамдесет година излагања у њему је објављено преко 1000 научних радова, од тога 42 рада из социологије породице. Поред тога, у једном броју научних радова чији се наслови директно не односе на породицу обрађиване су неке значајне теоријско-епистемолошке теме везане за посебне социолошке дисциплине и њихов однос, па су самим тим релевантне и за социологију породице.

У овом раду аутори настоје да кроз анализу заступљености радова и тема из социологије породице у *Социолошком ипрегледу* (1938–2017) укажу на значај који је тај часопис имао у промоцији, пре свега социологије породице, као дисциплине и у праћењу истраживања породичних промена које су нарочито биле интензивирани након Другог светског рата. Аутори немају намеру да анализирају све радове који су објављени, већ само оне који су обележили правце истраживања и развој социологије породице у нас.

Поглед на радове из социологије породице у *Социолошком ипрегледу* (1938–2017)

У *Социолошком ипрегледу*, као првом и најзначајнијем социолошком часопису, током свих 80 година излагања обрађиване су различите теме које се тичу породице. Укупно је у поменутом периоду изашло 42 рада, један приказ и два превода.

Већ у првом броју часописа објављеном 1938. године, који је посвећен разматрању развоја и савременом стању социологије, као и анализи односа социологије и других наука, наглашава се као веома важно истраживање породице. У раду *Истраживање и истраживање социјалних појава у САД* Михаила Аврамовића (Avramović, 1938) приказана је детаљна анализа развоја социологије и истраживања социјалних проблема у САД. Аутор групише проблеме који су најчешће истраживани: „дете – обухваћен је цео живот детета: у кући, ван куће са другом децом, у дечијим дружинама за игру, у школи, ван школе и на улици; младић и особено девојка – из свих редова друштвених; жена – у брачној кући, као супруга, као мајка, као сусед. Жена радница ван куће, жена чиновник, професор” (Avramović, 1938, str. 180). Такође, у раду *Развој социологије у Француској* Никола Вучо разматра тај развој у три правца. У другом правцу познатом под називом социјалне науке, аутор нас упознаје са Фредериком Ле Плејом (Frédéric Le Play), оцем социологије породице, његовом теоријом и посебно истиче развијање објективног и позитивног метода за проучавање друштвене стварности. Посебно је значајан рад *Ојшњи ипреглед наше социологије и наших друштвених наука* Ђорђа Тасића. Аутор нас упознаје са истраживањима породичне задруге, сродства и начина живота у делима Вука Караџића и Јована Цвијића, а посебно се истичу истраживања Тихомира Ђорђевића о браку, сродству, проблему положаја жена, као и о методу његовог истраживања. За развој социологије породице посебно је важно дело Валтазара Богишића, па тако и Михаило Константиновић у раду *Идеје Валтазара Богишића о народном и закон-*

ском *йраву* истиче његов велики и многоструки значај за развој социологије у нас, пре свега кроз проучавање установа народног права (породичне задруге). Аутор наглашава посебно Богишићев позитивизам, његову тезу да треба „изучити позитивна факта” и „чувати се опасности од брзих генерализација” (Ђорђевић, 1938).

Први број *Социолошкој йрегледа*, иако не садржи ниједан рад који посебно обрађује проблеме из области социологије породице, има велики хеуристички значај, јер даје преглед стања социологије тога времена и наглашава теме које су у фокусу истраживања, једна од тих тема је и породица.

Први рад који по теми припада и социјалној демографији, али и социологији породице је рад Драгољуба Тасића *Ванбрачни наийалииетй у Јујославији* објављен 1961. године у коме се разматрају друштвени услови репродукције становништва, посебно кретање и структура ванбрачног наталитета кроз податке званичне статистике. Дескриптивно се износе разлике у ванбрачном наталитету по републикама, народности, старости и занимању мајке. Оно што је карактеристично, а последица је друштвеног и културног контекста тога времена, јесте да аутор на ванбрачни наталитет гледа као на „крупни друштвени проблем” (Тасић, 1961, стр. 87), а не као на почетак успостављања новог модела репродуктивног понашања становништва.

Пуних девет година после тога, појављују се први радови који, и по обрађиваној теми и по основним теоријским полазиштима, припадају социологији породице. То су радови Руже Фирст-Дилић *Учешће женских чланова у одлучивању у сувременој йородици* Оливере Бурић *Породица, васийишање, социјализација: резултйаиши једној емйиријској исйираживања*, Анђелке Милић *Промене у суйружанским комуникацијам и њихови чиниоци* и Жаки Степановић *Васийишна функција йородице: одабрана библиографйа јујословенских радова 1945–1970*. Интересовање за проучавање породице последица је крупних промена које су породицу захватиле, а све под утицајем интензивних процеса модернизације, индустријализације, урбанизације и миграција село–град који су били карактеристични за тадашњу Југославију.

Ружа Фирст-Дилић проучава процес разграђивања ауторитета оца и мужа у организацији живота савремене породице (First-Dilić, 1970). Подаци у истраживању говоре у прилог разградње традиционалног, патријархалног ауторитета и отварања сеоске породице према ширем друштвеном окружењу, уз извесне регионалне разлике. Разградња ауторитета у САП Војводина је већ узела маха, док је на САП Косову и Метохији тек у зачецима, што је по мишљењу ауторке последица различитих интензитета друштвено-економских процеса. „Насупрот традиционалној структури ауторитета, која се искључиво темељила на добној, сполној и генерацијској припадности сваког члана, структуру ауторитета у савременој породици све више детерминира професионална диференцијација и радни допринос појединог члана породице” (First-Dilić, 1970, стр. 78).

Ауторка наглашава и да је процесу разградње ауторитета допринео процес индивидуализације породице и њених чланова, као и плуралитет дохотка у сеоским породицама.

У раду *Породица, васийишање, социјализација: резултйаиши једној емйиријској исйираживања* Оливера Бурић разматра улогу и значај породице у социјализацији младих посебно у погледу њихових политичких улога (Burić, 1970). Ауторка разра-

ђује тезу да је породица кључан агенс социјализације, али да деца и млади нису пасивни, већ активни актери у том процесу. Треба нагласити да је Оливера Бурић својим радом отворила једно ново поглавље у социолошком истраживању породице 60-тих и 70-тих година прошлог века, посебно истражујући слојну диверзификацију породица и њене промене настале под утицајем снажне индустријализације, али и социјалистичког система и његове институционалне мреже.

Први пут се у *Социолошком прегледу* појављује и рад наше уважене професорке Анђелке Милић под називом *Промене у сујружанским комуникацијама и њихови чиниоци* (Milić, 1970). Ауторка сматра да је комуникација постала важан сегмент породичне активности и да је добила ново значење бриге за психичко, емоционално стање чланова, а да није само посредник у обављању породичних активности. Такође, ауторка се не бави само утврђивањем интензитета комуникације, него и самим садржајем комуникације која у модерној породици није ограничена само на породичне активности, већ и на догађаје из јавног живота својих чланова. На основу емпиријског истраживања утврђује типове комуникације у породици (традиционални, модеран и прелазни тип) и њихове разлике. Као доминантан тип комуникације у породицама јавља се прелазни тип. Оно по чему је овај рад значајан јесте да ауторка кроз анализу комуникације у породици долази до закључка да породица доживљава интензивне и крупне промене које карактерише „промена положаја породице у односу на шире друштво као и промена њене унутрашње структуре” (Milić, 1970, стр. 319).

Ружа Фирст-Делић је 1972. године објавила још један рад под називом *Друшћивене промене и породица: модел диференцирања радних улога и улога ауторитета* (First-Dilić, 1972). Ауторка разматра кључне проблеме породице тог времена: како се породица адаптира на убрзану диференцијацију у друштву, како се мења њена структура и обрасци интеракције радних улога и ауторитета. Закључује да се структура породице и обрасци интеракције и ауторитета мењају од традиционалних, преко прелазних типова до савремене демократске породице.

Ауторима се један рад учинио прилично занимљив, не толико по томе што по својој теми припада социологији породице, него што су у њему представљени резултати истраживања који могу бити индикатори за неке шире друштвене проблеме присутне у СФР Југославији тога времена. Реч је о раду Хивзи Исљамија објављеном 1974. године (Isljami, 1974) под називом *Неке значајне карактеристике новијеј развоја породице и домаћинства Косова са освртом на проширени тип*. Аутор се бави истраживањем породичних задруга и проширених породица на Косову и Метохији. У периоду од 1961. до 1971. године бележи се пораст броја оваквих породица, а аутор истиче да је то последица ниског степена економске развијености, високе стопе незапослености и високе стопе фертилитета. Аутор не узима у обзир културни и вредносни контекст који утиче на овакву породичну организацију, а која је по нашем мишљењу пресудна. Наиме, и у другим деловима Југославије економски недовољно развијеним истраживачи су уочили снажне промене које су породицу захватиле, па та врста економског детерминизма не може до краја бити примењена у објашњењу пораста броја породичних задруга на Косову и Метохији. Такође, аутор регију у којој је обавио истраживање (Пећ, Призрен, Ђаковица) назива регијом Дукађин иако је реч о Метохији.

Тек након четири године, односно 1978. објављен је рад Александара Милковића *Дојринос Васиља Поповића проучавању породичних заједница* (Milković, 1978). Аутор нас упознаје са радом историчара Васиља Поповића и његовим доприносом у проучавању породичних заједница који до тада, по његовом мишљењу, није довољно валоризован у социологији. Указује и на разлике у објашњењу заједнице између Поповића и Богишића.

У истом броју објављен је и текст Џоела Мартина Халперна *Америчка истраживања о Југославији из области социо-културне антропологије са посебним освртом на социјалну структуру и заједницу* (Halpern, 1978). Аутор нам даје преглед истраживања америчких научника породичне и друштвене структуре у Југославији. Такође, у овом броју објављен је и превод текстова Емила Диркема *Увод у социологију породице и Брачна породица*. Са француског језика текстове је превела Анђелка Милић.

У 1978. години објављен је посебан тематски број посвећен Светском конгресу социолога одржаног у Упсали (Шведска). У том броју објављени су радови Оливере Бурић, Мирослава Ахтика, Марка Младеновића и Милована Митровића.

Милић Анђелка 1980. године (Milić, 1980) објављује веома значајан рад под називом *Неки аспекти подстицања функције породице у југословенском саморавном друштву*, у коме разматра једно од најважнијих питања у социологији породице – однос између индустријализације и породичних промена. Она у раду истиче да је процес индустријализације кључан за излазак производне функције из породице, и представља преломну тачку у историјском постојању породице као аутентичне друштвене групе.

У истом броју Марија Биачи објављује рад *Промене у урбаној савременој породици са посебним освртом на сукоб улога раднице-мајке* (Biači, 1980). Први пут се у *Социолошком прегледу* разматра и ова врста проблематике. Рад се бави променама породице у савременом друштву, са посебним нагласком на конфликт улоге раднице-мајке.

У 1984. години објављен је рад *Породица и политичко понашање* (Milić, 1984) Анђелке Милић. Главни циљ рада јесте да се испитају услови и чиниоци друштвено-политичког ангажовања чланова СКЈ. Посебан нагласак се ставља на социјализацијске утицаје породице на политичко понашање појединаца у нашој друштвеној ситуацији, а посебно имајући у виду чланство у СКЈ. Из овога аутор издваја два главна питања: да ли у нашој ситуацији постоји и колики је специфичан утицај породице на опредељивање млађих чланова за приступање чланству СКЈ? Да ли породица има и каквог утицаја на друштвено-политичку ангажованост појединаца у актуелној друштвеној ситуацији? (Milić, 1984, str. 69).

Крај 80-тих и период 90-тих година донео је у српско друштво крупне промене: дубоку економску и друштвену кризу, грађански рат, осиромашење становништва и друге промене које се могу означити као „специфична аномична трансформација друштва” (Томановић, 2015, str. 8). У том периоду почињу да се разматрају промене у породици настале под утицајем транзиције, затим промене на микро плану, разматрају се проблеми који да тада нису били истраживани (насиље у породици, ЛГБТ бракови, родитељство, промене репродуктивног понашања, транзиција брака, појаве алтернативних форми породичног и брачног организовања и сл.) и уводе се нове теоријске перспективе (феминистичка).

Николић-Ристановић Весна 1993. године објављује рад *Насиље у браку: теоријски оквир и резултати досадашњих истраживања* (Nikolić-Ristanović, 1993). Реч је о првом раду где се у анализи примењује феминистичка теоријска оријентација. У овом раду анализирани су постојеће теорије о насиљу у браку и дат је преглед досадашњих истраживања. На основу резултата истраживања и постојећих теоријских објашњења у браку, ауторка утврђује да се првенствено ради о насиљу над женама док су случајеви насиља у обрнутом смеру ријеткост и углавном представљају реакцију на иницијално насиље мушкараца. „Поред неоспорног утицаја социо-демографских и психолошких особина насилника и жртве, генерацијске трансмисије насиља, алкохола, економских и других ситуационих фактора у крајњој линији је условљен и владајућим односом моћи међу половима” (Nikolić-Ristanović, 1993, стр. 291). На крају рада ауторка закључује да бављење проблемима насиља над женама од стране алтернативних група и организација постаје нужност, а мењање постојеће сексистичке организације друштва и идеологије која је оправдава једини је пут ка елиминисању насиља у браку као једног у низу разних облика насиља којима су жене биле изложене како кроз историју тако и у савременом друштву.

Период након 2000. године у *Социолошком прегледу* обележили су радови Гордане Трипковић: *Породица у историјској и регионалној перспективи* (Tripković, 2002), *Регионални идентитети и породица* (Tripković, 2003) и *Породица у транзицији* (Tripković, 2004). У првом раду ауторка поставља оквир за истраживање идентитетних, регионалних и мултикултуралних обележја породице, посебно у Војводини. У уводном делу се наводи да се искуство религиозних различитости код нас мора ставити у контекст троструког распада југословенске државе и узаврелих планова за даљим поделама, те обзнањене политичке намере за будућом регионализацијом Србије. Наводи, такође, да пажња истраживача породице код нас треба да се усмери у два правца: с једне стране, на процесе дивергенције и конвергенције између модерне породице и наших историјских и регионалних специфичности, а с друге, на проблем мултикултуралности и монокултуралности на нивоу ужих регионалних целина у којима се формирају стабилније структуре бинационалних и мултинационалних породица (Tripković, 2002, стр. 116). У наставку се закључује да растакање држава и постојећих друштвених целина може имати за последицу дезинтеграцију породица великог слоја становништва (затварање у енклаве, насилне колонизације, егзодус).

У другом раду *Регионални идентитети и породица*, Гордана Трипковић пажњу усмерава на операционализацију теоријско-методолошких премиса и на анализу оних налаза који породицу стављају у контекст сучељавања различитих идентитета – пре свега националног и регионалног (Tripković, 2003). Проблемска расправа је смештена у контекст разматрања једног општијег питања о томе каква је данашња породица, како се она мења и колико у свему томе има регионалних специфичности. На основу емпијских истраживања, ауторка је дошла до закључка да породични идентитет не само да има своје специфичности, већ је и унутар себе вишеслојан: он је једним делом заједнички и универзалан, другим делом је дефинисан засебним социјалним моментима и културним обрасцима, док је трећим делом израз процеса јединствене и непоновљиве индивидуализације (Tripković, 2003, стр. 76). Сход-

но наведеном, ауторка закључује да се породица несумњиво може посматрати као битан чинилац у формирању индивидуалног и колективног идентитета, мада је то обликовање посредовано мноштвом других фактора који се у сваком конкретном случају морају истражити у својој сложеној особености.

Трећи објављени рад Гордане Трипковић *Породица у транзицији* (Tripković, 2004) разрађује питање шта друштво у транзицији значи за породичну транзицију, али и обрнуто. У самом раду се покушавају дати одговори на питања: какви су ефекти закаснеле и неуспешне транзиције код нас, односно какве последице изазива таква транзиција на микро нивоу породице и њене непосредне околине; на који начин микро ниво реагује на неповољне околности, тј. како се у новоствореним околностима стварају и функционишу нови видови солидарности и шта се збива са старим.

Сви анализирани радови Гордане Трипковић показују да је она теоретичар и истраживач који настоји да породицу и њене промене смести у шири друштвени контекст и тако објасни сложен однос између друштва и породице.

Анкица Кубуровић је 2003. и 2006. године објавила два рада која се тичу родитељства: *Ставови младих у Србији о родитељству у периоду друштвених промена (од краја 80-их до краја 90-их година)* (Kuburović, 2003) и *Особености родитељства у Србији на крају XX века, релевантне за репродуктивно понашање* (Kuburović, 2006). Оба рада баве се карактеристикама родитељства у Србији и утицајем тих карактеристика на ставове младих о репродуктивном понашању и доношење одлука о рађању и родитељству. Основни закључак је да су ниске репродуктивне норме и ставови младих према рађању условљене преовлађујућим типом родитељства.

Нада Половина и Маја Жегарац су 2005. и 2007. године објавиле два рада која проблематизују развод брака: *Развод брака у контексту друштвене транзиције*, (Polovina, Žegarac, 2005) и *Развод брака у контексту транзиције из улога стручних радника тимова за развод* (Polovina, Žegarac, 2007). У оба рада разматра се како се основни проблеми у друштву у транзицији рефлектују на развод брака. Налази истраживања су вишеструки. На нивоу функционисања брачних партнера у процесу развода учинци друштвене кризе и транзиционих процеса препознају се у слици „тешких развода”, тј. развода са високим нивоом кумулације комуникацијских, емоционалних и сепарационих проблема (Polovina, Žegarac, 2005, str. 401). Налази истраживања сугеришу да одлагање развода у периодима друштвених криза одражава: усредсређеност на адаптационе захтеве који умањују доживљај дисфункционалности брачног односа; (не)доступност ефективне мреже подршке; стављање у други план полом одређених разлика у доживљавању партнерских односа и преживљавању. У другом раду у анализу је укључено и истраживање рада стручњака запослених у тимовима за развод Центра за социјални рад. Истраживање је показало да су ресурси релевантних институција ослабљени и да су оне саме често у хаосу дезорганизације, те самим тим немају ресурсе који су очекивани и који су клијентима потребни (Polovina, Žegarac, 2007). Радови су значајни јер указују на конкретне проблеме са којима се срећу како партнери који се разводе, тако и Центри за социјални рад.

У научној критици Слободана Антонића објављеној 2011. године под називом „*Историјалне породице*”: *изазов за науку*, (Antonić, 2011) даје се критички осврт

на монографију Зорице Мршевић *Ка демократском друштву: истинити породице*. Аутор је мишљења да заступници концепта „истополног брака” – попут Зорице Мршевић, своде брак на „јавни уговор о трајној љубави”, чиме занемарују две кључне ствари: да је брак друштвена институција (а не само уговорни однос); и да је његова друштвена функција рађање и одгајање деце (а не само друштвено прихватање неке љубавне везе и помоћ пару у њеном очувању). Тиме се суштински редефинише институција брака (Antonić, 2011, стр. 94). Значај ове научне полемике је и у томе што њен аутор на врло систематичан начин, теоријски и методолошки поткрепљено критикује концепт истополних породица, указујући истовремено на проблеме које може изазвати у свакодневном животу појединаца, али и у друштву.

И на крају анализираћемо рад Анђелке Милић из 2012. године *Социолошко истраживање породица: између индивидуалних ирејнућа и друштвених (не)ирилика*, (Milić, 2012). Рад се бави праћењем развоја социологије породице у Србији кроз стварање три паноира на подручју истраживања породице у бившем југословенском региону: Валтазара Богишића, Вере Ерлих и Оливере Бурић. „Указује се на четири битне црте дисконтинуитета у њиховим проучавањима породице: временском, територијалном, национално-државном и друштвено-системском, те професионалном” (Milić, 2012, стр. 763). Са друге стране, њихова истраживања „оцртавају један историјски континуитет који означава постојање и нестајање једног традиционалног облика породице – породичне задруге, односно њене модерније патријархалне варијанте као битне институције за живот становништва у овом поднебљу” (Milić, 2012, стр. 763). Анализирајући све узроке дисконтинуитета у развоју социологије породице, ауторка долази до закључка да се наша данашња социолошка истраживања породице сусрећу са питањима која не могу да реше „јесмо ли успели да превазиђемо у породичним структурама и односима традиционалне патријархалне засаде које смо наследили из задругне прошлости наше породице” (Milić, 2012, стр. 778).

Закључак

Из анализираних радова можемо закључити да је *Социолошки иреџед* одиграо значајну, ако не и пресудну улогу у развоју социолошке мисли, самим тим и социологије породице. „Заснивањем социологије као академске дисциплине 60-тих година, социолози су постали усмерени на конституисање социологије као науке и на преношење и упознавање са главним теоријским правцима западне социологије” (Vuletić, 1995, стр. 50). Такође, ради добијања легитимитета те нове академске дисциплине, социолози су почели инсистирати и на емпиријским истраживањима. И већ први радови из социологије породице објављени у *Социолошком иреџеду* показују поменуте тенденције: полазак од теоријских становишта западне социологије и њихова потврда кроз емпиријска истраживања.

Такође, објављени радови у *Социолошком иреџеду* прате и судбину породичне трансформације на Балкану: стара патријархална породица постепено нестаје, и може се закључити да се на великом делу југословенске територије она сасвим изгубила. С друге стране, радови нам указују да се савремена породица још увек не може сматрати дефинитивном творевином и чврсто структурисаним обликом породичне организације. Породица код нас пролази кроз процес транзиције тј. налази се у

изразитој трансформацији и у фази је непрекидног уобличавања и формирања. Те промене у структури породице и у породичним односима последица су снажних промена у друштвеној и економској структури наше земље од Другог светског рата до данас.

Индустријска подела рада и урбанизација бивше СФР Југославије довела је до трансформације производне функције породице, али не онако како се то догађало у развијеним земљама Запада. Наиме, у нашим породицима, чак и у градским задржала се дуго производна функција (пример мешовитих домаћинстава радника-сељака), која је касније у периоду након 90-тих година и омогућила преживљавање великом броју породица.

Породичне промене које су анализирани и објављене у *Социолошком ире-пледу* могу се класификовати на следећи начин: стварање нове мотивационе базе за склапање брака; мењање функције брака и односа између супружника; процес разградње мушког ауторитета у породици; процес еманципације жене у друштву и породици; проблем диверзификације активности жене у породици и јавној сфери; процес структуралног сужавања породице; процес индивидуализације чланова породице; веће могућности за задовољење основних емоционалних потреба изван породичног круга; веће сексуалне слободе у понашању; лако осипање породичне организације услед развода и осамостаљења деце.

Приказани радови нам омогућавају широк поглед за разумевање појединца, породице и друштва у међусобном прожимању и многоструком интерактивном деловању. Омогућавају нам увид у водеће савремене теорије и приступе у анализи породице, њеном функционисању, расподели улога у оквиру шире заједнице, функционисању породице у вези с односом међу половима и понашању човека у породичном контексту. Сви наведени радови нам пружају могућност разумевања породичних улога, полних, еколошких и биолошких услова који сваки на свој начин утичу на формирање и промене унутар породице, као и решавању различитих проблема, као што су комуникација унутар једне генерације, међу генерацијама, итд.

Biserka R. Košarac¹
Bojan J. Ćorluka²
University of East Sarajevo
Faculty of Philosophy in Pale
Pale (Republic of Srpska, B&H)

REPRESENTATION OF THEMES FROM SOCIOLOGY OF FAMILY IN *SOCIOLOŠKI PREGLED / SOCIOLOGICAL REVIEW* (1938–2017)

(*Translation In Extenso*)

Abstract: In this paper the authors provide a synthetic review and analysis of the papers from the field of Sociology of family in *Sociološki pregled/ Sociological Review* (1938–2017). The research of family in the Balkans region has a long-lasting tradition and even in the first publications of *Sociološki pregled/ Sociological Review* themes regarding the sociology of family had been presented. In the published papers we can see the very presence of the historical continuity of existence and disappearance of family cooperative and traditional, patriarchal family and formation of its modern models. Also, the papers follow changes the family passed through in the period after 1990s, putting stress on almost every single aspect of a family: structure, functions, family relations, family pathology, socialisation of children, parenthood and appearance of new, alternative forms of marriage and family.

Keywords: *Sociološki pregled/ Sociological Review*, sociology of family, changes in the family

Introduction

The beginnings of the sociological study of the family coincide with the emergence of sociology and its theoretical and epistemological development. Frederic Le Play and Heinrich Wilhelm Riehl are considered to be the founders of the discipline. However, “the discipline pioneers should include at least two other names: Emile Durkheim, a classic of sociology who is responsible for the university institutionalization of the discipline and Valtazar Bogišić” (Milić, 2001, p. 18). The study of the family and its changes, in addition to being dependent on the development and the state of the discipline, depends largely on social and cultural circumstances that significantly influence the creation of a favorable climate for researchers and their work. It is a very common phenomenon, especially in our area, that due to different historical and social circumstances there is no “cognitive continuity and systematic monitoring of certain incidences and relationships in social life, and this is the source of many weaknesses and imperfections in the scientific practice of a

---

¹ biserka.kosarac@ffuis.edu.ba

² bojancorluka@yahoo.com

given scientific field” (Milić, 2012, p. 764). These weaknesses and imperfections are largely compensated for by the personal zeal, enthusiasm and the work of scientists regarding research, publication of papers, realization of scientific research projects, organization of scientific meetings and conferences, etc.

According to Milovan Mitrović, *Sociološki pregled/ Sociological Review* is the first and most important journal in the field of sociology (Mitrović, 1982, p. 115). During more than eighty years of publication, over 1000 scientific papers have been published, 42 of which belonging to the sociology of family. Moreover, in a number of scientific papers whose titles do not directly pertain to the family, some important theoretical and epistemological topics related to special sociological disciplines and their mutual relationships have been processed, thus making them relevant for the sociology of family.

In this paper, through the analysis of the level of representation of papers and topics related to the sociology of family in *Sociološki pregled/ Sociological Review* (1938-2017), the authors try to show the importance that the journal has in promoting the sociology of family as a discipline and in monitoring the research on family changes which were intensified after the Second World War. The authors do not intend to analyze all published papers, but only those that marked the direction of research and the development of family sociology in this area.

An overview of the papers belonging to the sociology of family in *Sociološki pregled/ Sociological Review* (1938–2017)

In *Sociološki pregled/ Sociological Review*, as the first and most important sociological journal, during all 80 years of publication, various topics related to the family have been addressed. A total of 42 papers, one presentation and two translations were published in the mentioned period.

As soon as the first issue of the journal published in 1938, devoted to the consideration of the development and contemporary state of sociology, as well as the analysis of the relationship of sociology and other sciences, the study of the family was emphasized as very important. In the paper *Research and study of social phenomena in the US* by Mihailo Avramović (Avramović, 1938), a detailed analysis of the development of sociology and research of social problems in the United States was presented. The author grouped the most frequently researched problems: “a child - the whole life of a child is included: in the house, outside the house with other children, at children’s playgrounds, at school, outside school and in the street; a young man, and especially a young woman - from all social ranks; a wife - in a married home, as a wife, as a mother, as a neighbor. A female worker outside the house, a female clerk, a professor” (Avramović, 1938, p. 180). Also, in the paper entitled *the Development of Sociology in France*, Nikola Vučo considers this development in three directions. In the second direction known as the Social Science, the author introduces us to Frédéric Le Play, the father of the sociology of family, and his theory in particular, emphasizing the development of an objective and positive method for the study of social reality. The paper titled *A general view on our sociology and our social sciences* by Đorđe Tasić is particularly important. The author introduces us to the research on family co-operatives, kinship and lifestyle in the works of Vuk Karadžić and Jovan Cvijić, and especially emphasizes Tihomir Đorđević’s research on marriage, kinship, the problem of women’s position, and the method

of his research. The work of Valtazar Bogišić is especially important for the development of the sociology of family, so Mihailo Konstatinović in his paper *Valtazar Bogišić about national and legal law* highlights his great and multifaceted significance for the development of sociology, primarily through the study of institutions of national law (family cooperatives). The author primarily emphasizes Bogišić's positivism, his thesis that we should "learn the positive facts" and "beware of the dangers of quick generalizations" (Đorđević, 1938).

The first issue of *Sociološki pregled/ Sociological Review*, although without a paper specifically addressing problems in the field of sociology of family, has a great heuristic significance, as it gives an overview of the state of sociology of that time and emphasizes topics that are in the focus of research, one of these topics being the family.

The first paper which belongs to the social demography, and also to the sociology of family, is the paper by Dragoljub Tasić entitled *Extramarital natality in Yugoslavia*, published in 1961, which examines the social conditions for the population reproduction, especially the movement and structure of extramarital birth rates through official statistics. The differences in extramarital birth rate by the republics, nationality, age and mother's professional affiliation are descriptively presented. What is characteristic, and is the consequence of the social and cultural context of that time, is that the author views extramarital natality as "a major social problem" (Tasić, 1961, p. 87), and not as a beginning of the establishment of a new model of reproductive behavior of the population.

Full nine years later, the first papers appear, which, according to the subject matter and the basic theoretical starting points, belong to the sociology of family. These are papers written by Ruža First-Dilić *The participation of female members in decision-making in the modern peasant family*, Olivera Burić *Family, Upbringing and Socialization: Results of an empirical research*, Andjelka Milić *Changes in Spouses' Communication and the Factors of Change* and Žaki Stepanović *Educational function of the family- selected bibliography of Yugoslav papers 1945-1970*. The interest in studying the family was a consequence of the major changes that the family went through, all under the influence of intensive processes of modernization, industrialization, urbanization and village-town migration characteristic of Yugoslavia at the time.

Ruža First-Dilić examines the process of breaking down the authority of the father and the husband in the organization of the life of a modern family (First-Dilić, 1970). The research data supports the dissolution of the traditional, patriarchal authority and the opening of the rural family to a wider social environment, with some regional differences. The dissolution of authority in SAP Vojvodina already started to take place, while at SAP Kosovo and Metohija it was only in its beginnings, which in the opinion of the author was a consequence of different intensities of socio-economic processes. "In contrast to the traditional structure of authority, which was exclusively based on the age, sexual and generational belonging of each member, the structure of authority in a modern family is increasingly determined by the professional differentiation and work contribution of a particular family member" (First-Dilić, 1970, p. 78). The author emphasizes that the process of dissolution of authority was contributed to by the process of individualization of the family and its members, as well as the plurality of income in rural families.

In the paper titled *Family, Upbringing and Socialization: Results of an empirical research* Olivera Burić discusses the role and significance of the family in the socialization of young people, especially with regard to their political roles (Burić, 1970). The author elaborates

the thesis that the family is a key agent of socialization, but that children and young people are not passive but active actors in this process. It should be emphasized that, with her work, Olivera Burić opened a new chapter in the sociological research of the family of the 60s and 70s of the previous century, especially researching the layer diversification of the family and its changes arising from the influence of strong industrialization, as well as the socialist system and its institutional network.

For the first time in *Sociološki pregled/ Sociological Review*, the work of our distinguished professor Anđelka Milić, titled *Changes in Spouses' Communication and the Factors of Change* (Milić, 1970), appears. The author believes that communication has become an important segment of family activity and has gained a new meaning of care for the psychological, emotional state of members, and that it is not only a mediator in the conduct of family activities. Also, the author does not only deal with determining the intensity of communication, but also the very content of communication that is not limited to family activities alone in the modern family, but also to the events in the public life of its members. Based on empirical research, she identifies types of family communication (traditional, modern and transient type) and their differences. The transient type appears as the dominant type of communication in families. What makes this work significant is that the author, through the analysis of family communication, concludes that the family experiences intense and major changes characterized by "changing the position of the family in relation to the wider society and changing its internal structure" (Milić, 1970, p. 319).

In 1972, Ruža First-Delić had yet another publication entitled *Social Change and the Family: Model of roles Differentiation* (First-Dilić, 1972). The author considers the key problems of the family of that time: the way family has adapted to the quick differentiation in society, how its structure and patterns of interaction of work roles and authorities change. She concludes that the structure of the family and the patterns of interaction and authority change from the traditional to transient types, and then to a modern democratic family.

To the authors, one paper seemed quite interesting, not so much because it belongs to the sociology of the family according to its topic, but because it presents the results of a research that can be seen as indicators of wider social problems present in the SFR Yugoslavia of that time. This is the paper by Hivzi Isljami published in 1974 (Isljami, 1974) under the title *Some Significant Features of the Newer Developments of Families and Households in the Region of Kosovo, with a Particular Emphasis on the Expanded Family*. The author deals with the research of family cooperatives and extended families in Kosovo and Metohija. In the period from 1961 to 1971, there was an increase in the number of such families, and the author points out that this is due to the low level of economic development, high unemployment and high fertility rates. The author does not take into account the cultural and value context that influences such a family organization, which in our opinion is crucial. Namely, in other economically underdeveloped parts of Yugoslavia, researchers have noticed strong changes that the family has encountered, so this type of economic determinism can not be fully applied in explaining the increase in the number of family cooperatives in Kosovo and Metohija. Also, the author refers to the region in which he conducted the research (Peć, Prizren, Djakovica) as the Dukagjin region, although the region's name is Metohija.

Only four years later, in 1978, the paper *Vasilj Popivic's Contribution to the Study of the Zadruga in Yugoslavia* (Miljković, 1978) by Aleksandar Miljković was published. The

author acquaints us with the work of historian Vasilj Popović and his contribution to the study of family cooperatives, which until then, in his opinion, was not sufficiently valued in sociology. It also points to differences in the explanation of cooperatives between Popović and Bogišić.

In the same issue, there was a text by Joel Martin Halpern, titled *American Studies on Yugoslavia in the Field of Socio-Cultural Anthropology- Especially Concerning Social Structure and zadruga* (Halpern, 1978). The author gives us an overview of American scientists' research on the family and social structure in Yugoslavia. Moreover, this issue also includes the translation of Emil Durkheim's texts *Introduction to Sociology of Family and Marital Family*. The texts were translated by Anđelka Milić from the French language.

In 1978, a special themed issue was published dedicated to the World Congress of Sociologists held in Uppsala (Sweden). In this issue, the works of Olivera Burić, Miroslav Ahtik, Marko Mladenović and Milovan Mitrović were published.

In 1980, Anđelka Milić published a very important paper entitled *Some Aspects of the Socialization of the Family Functions in Yugoslav Society* (Milić, 1980), in which she considers one of the most important issues in the sociology of family - the relationship between industrialization and family changes. She points out that the process of industrialization is crucial for the exclusion of the production function from the family, and represents a turning point in the historical existence of the family as an authentic social group.

In the same issue, Marija Biači publishes the paper titled *Changes in the Urban Family With Regard to Women's Roles' Conflict* (Biači, 1980). For the first time in *Sociološki pregled/ Sociological Review*, this type of issue was being considered. The paper deals with family changes in contemporary society, with a particular emphasis on the conflict between two roles of the mother workers.

In 1984, the paper *The Family and Political Behavior* (Milić, 1984) by Anđelka Milić was published. The main goal of the paper was to examine the conditions and factors of socio-political engagement of LCY members. A special emphasis was put on the socializing influences of the family on the political behavior of individuals in our social situation, especially given the membership in the LCY. The author distinguishes two main questions: is there and what is the scope of a specific family impact on the decision of younger members to join the membership of LCY? Does the family have any influence on the social and political involvement of individuals in the current social situation? (Milić, 1984, p. 69).

The end of the 1980s and the 1990s brought major changes to the Serbian society: a deep economic and social crisis, a civil war, the impoverishment of the population and other changes that can be characterized as a "specific anomalous transformation of society" (Tomanović, 2015, p. 8). During this period, the changes in the family that were created under the influence of transition and changes in the micro plan were studied, problems that had not been previously considered began to be examined (domestic violence, LGBT marriages, parenting, changes in reproductive behavior, marriage transition, the occurrence of alternative forms of family and marital organization, etc.) and new theoretical perspectives (feminist) were introduced.

In 1993, Vesna Nikolić-Ristanović published the paper *Spouse Abuse: Theoretical Framework and up to Date Research Findings* (Nikolić-Ristanović, 1993). This is the first paper in which the analysis uses the feminist theoretical orientation. In this paper, the

existing theories about violence in marriage are analyzed and a review of the previous research is given. Based on the results of the research and the existing theoretical explanations of marriage, the author finds that violence is primarily directed against women, while the cases of violence in the reverse direction are rare and mostly represent a reaction to the initial violence of men. "In addition to the undeniable influence of the socio-demographic and psychological characteristics of the abuser and the victim, the generational transmission of violence, alcohol, economic and other situational factors is ultimately conditioned by the ruling relationship of power among the sexes" (Nikolić-Ristanović, 1993, p. 291). At the end of the paper, the author concludes that addressing the problems of violence against women by alternative groups and organizations becomes a necessity, and changing the existing sexist organization of society and the ideology justifying it is the only way to eliminate violence in marriage as one of the many forms of violence that women were exposed to both through history and in contemporary society.

The period after 2000 in *Sociološki pregled/ Sociological Review* was marked by papers written by Gordana Tripković: *Family in Historical and Regional Perspective* (Tripković, 2002), *Regional Identity and Family* (Tripković, 2003) and *Family in Transition Environment* (Tripković, 2004). In the first paper, the author sets the framework for exploring the identity, regional and multicultural characteristics of the family, especially in Vojvodina. In the introductory part it is stated that the experience of religious differences in our country must be placed in the context of the triple dissolution of the Yugoslav state, heated plans for further divisions, and the announced political intentions for the future regionalization of Serbia. It also states that the attention of the researchers should be directed in two directions: on the one hand, to the processes of divergence and convergence between the modern family and our historical and regional specifics, and, on the other, to the problem of multiculturalism and monoculturality at the level of narrower regional units in which more stable structures of binational and multinational families are formed (Tripković, 2002, p. 116). It is further concluded that the disintegration of states and existing social units may result in the disintegration of families of a large part of the population (enclosure in enclaves, violent colonization, exodus).

In the second paper, *Regional Identity and Family*, Gordana Tripković focuses her attention to the operationalization of theoretical and methodological premises and to the analysis of those findings that put the family in the context of confronting different identities - primarily national and regional ones (Tripković, 2003). The problem discussion is placed in the context of considering a more general question of what the current family is like, how it changes and how much regional specifics are involved. Based on empirical research, the author has come to the conclusion that family identity not only has its own specificity, but is also multi-layered: it is partly shared and universal, the second part is defined by separate social moments and cultural patterns, while the third part is the expression of the process of unique and unrepeatable individualization (Tripković, 2003, p. 76). Accordingly, the author concludes that the family can undoubtedly be regarded as an important factor in the formation of individual and collective identities, although this formation is mediated by a variety of other factors that in each particular case must be investigated in their complexity.

The third paper published by Gordana Tripković, *Family in Transition Environment* (Tripković, 2004), elaborates the question of what a transition society means for family

transition, and vice versa. In the paper itself, attempts are made to answer the questions: what are the effects of the late and unsuccessful transition in our country, or what effects are caused by such transition on the micro level of the family and its immediate environment; how the micro level reacts to unfavorable circumstances, i.e., how new forms of solidarity are created and how they function in new circumstances and what happens to the old ones.

All the analyzed papers written by Gordana Tripković show that she is a theoretician and researcher who tries to place the family and its changes in a wider social context, thus explaining the complex relationship between society and the family.

In 2003 and 2006, Ankica Kuburović published two papers on parenting *Standpoints of the Young people in Serbia on Parenthood in the Period of Social Changes (End of Eighties till End of Nineties)*, (Kuburović, 2003) and *Parenthood Characteristics in Serbia at the End of 20-th Century, Relevant to Reproductive Behavior*, (Kuburović, 2006). Both papers deal with the characteristics of parenting in Serbia and the impact of these characteristics on the attitudes of young people about reproductive behavior and decision-making about birth and parenting. The basic conclusion is that low reproductive norms and attitudes of young people towards birth are conditioned by the prevailing type of parenting.

In 2005 and 2007, Nada Polovina and Maja Žegarac published two papers that deal with divorce: *Marriage Divorce in the Context of Social Transition* (Polovina, Žegarac, 2005) and *Marriage Divorce within the Context of Transition from the Experts Angle* (Half, Žegarac, 2007). Both papers discuss the way in which the basic problems in a transition society are reflected in divorces. The research findings are numerous. At the level of the functioning of marital partners in the process of divorce, the effects of the social crisis and transitional processes are recognized in the image of “severe divorces”, i.e. the divorces with a high level of cumulation of communication, emotional and separation problems (Polovina, Žegarac, 2005, p. 401). The findings of the study suggest that the postponement of divorce in periods of social crises reflects: a focus on adaptation requirements that diminish the experience of dysfunctionality of a marital relationship; the (un)availability of an effective support network; putting aside gender-defined differences in partner relationships and survival. In the second part of the analysis, the research on the work of experts employed in the divorce teams of the Center for Social Work was also included. The research has shown that the resources of the relevant institutions are weakened and that they themselves are often in a state of disorganized chaos, and therefore have no resources that are expected and needed by clients (Polovina, Žegarac, 2007). The papers are significant because they point to the specific problems encountered by divorcing partners, as well as the Centers for Social Work.

In a scientific critique by Slobodan Antonić published in 2011 and entitled *Same sex families: challenge for science*, (Antonić, 2011), there is a critical review of Zorica Mršević's monograph *Towards Democratic Society: Same-Sex Families*. The author believes that the representatives of the concept of “same-sex marriage” - such as Zorica Mršević, reduce marriage to a “public contract of permanent love”, thus neglecting two key issues: that marriage is a social institution (and not just a contractual relationship); and that its social function is the birth and upbringing of children (and not just the social acceptance of a love affair and the help for the couple in its preservation). This essentially redefines the institution of marriage (Antonić, 2011, p. 94). The significance of this scientific controversy is that its author, in a very systematic way, theoretically and methodologically criticizes the

concept of same-sex families, pointing at the same time to the problems that it can cause in the everyday life of individuals, but also in society.

In the end, we will analyze a paper by Andjelka Milić from 2012 titled *Sociological investigation into families: between individual efforts and social opportunities*, (Milić, 2012). The paper deals with the development of sociology of family in Serbia through a formation of three pioneers in the field of family research in the former Yugoslav region: Valtazar Bogišić, Vera Erlih and Olivera Burić. "There are four essential lines of discontinuity in their studies on the family: the temporal, territorial, national/state and social/systemic, and the professional one" (Milić, 2012, p. 763). On the other hand, their research "outlines a historical continuity that signifies the existence and disappearance of one traditional form of family – a family cooperative, or its more modern patriarchal variant as an important institution for the life of the population in this region" (Milić, 2012, p. 763). Analyzing all the causes of discontinuity in the development of the sociology of family, the author concludes that our present sociological research of the family meets with questions that can not be solved "have we managed to overcome the family structures and relations of the traditional patriarchal order that we inherited from the cooperative past of our family" (Milić, 2012, p. 778).

Conclusion

Based on the analyzed papers, we can conclude that *Sociološki pregled/ Sociological Review* has played a significant, if not crucial, role in the development of sociological thought, and therefore the sociology of family. "By founding sociology as an academic discipline in the 1960s, sociologists have become focused on the constitution of sociology as a science and on transferring and acquainting with the main theoretical directions of Western sociology" (Vuletić, 1995, p. 50). Also, in order to earn legitimacy for this new academic discipline, sociologists began to insist on empirical research. Even the first papers pertaining to the sociology of family published in *Sociološki pregled/ Sociological Review* show the mentioned tendencies: a departure from the theoretical standpoints of Western sociology and their confirmation through empirical research.

Also, papers published in *Sociološki pregled/ Sociological Review* monitor the fate of family transformation in the Balkans: the old patriarchal family is gradually disappearing, and it can be concluded that it has completely been lost in a large part of the Yugoslav territory. On the other hand, the papers indicate that a modern family can not yet be considered a definite creation and a firmly structured form of family organization. The family is going through the process of transition, i.e., it is in a remarkable transformation and the process of continuous shaping and formation. These changes in the family structure and family relationships are the result of strong changes in the social and economic structure of our country since the Second World War to date.

The industrial division of labor and urbanization of the former SFR Yugoslavia has led to the transformation of the productive function of the family, but not in a way it happened in the developed countries of the West. Namely, in our families, even in the city, the production function was maintained for a long time (an example of mixed households of workers-peasants), which later in the period after the 1990s enabled the survival of a large number of families.

Family changes analyzed and published in *Sociološki pregled/ Sociological Review* can be classified as follows: creating a new motivation base for getting married; changing the function of marriage and relationships between spouses; the process of the dissolution of male authority in the family; the process of emancipation of women in society and the family; the problem of diversification of women's activities in the family and the public sphere; the process of structural narrowing of the family; the process of individualization of family members; greater opportunities to satisfy basic emotional needs outside the family circle; greater sexual freedom in behavior; an easy dispersal of the family organization due to divorce and the independence of children.

The presented papers provide us with a broad view for the understanding of the individual, the family and society in their intertwining and manifold interactive activity. They give us insight into the leading contemporary theories and approaches to family analysis, its functioning, the distribution of roles within the wider community, the functioning of the family in relation to gender relations and the behavior of a person in the family context. All of the papers above provide us with an opportunity to understand family roles, sexual, ecological and biological conditions that each in their own way affect forming and changing the family, as well as solving various problems, such as communication within a generation, among different generations, etc.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Ahtik, M. (1978). A crisis or Humanization of the Family? *Sociološki pregled*, XII, Special Issue, Paper for the 9th World Congress of Sociology, Uppsala, Sweden, 199–203, Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/20/socioloski-pregled-1978/>
- Antonić, S. (2011). Same sex families: challenge for science. *Sociološki pregled*, Vol. XLV, br. 1, 67–100, [doi:10.5937/socpreg1101067A](https://doi.org/10.5937/socpreg1101067A) [In Serbian]
- Avramović, M. (1938). Research and study of social phenomena in the US. *Sociološki pregled*, br. 1, 175–197, Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/15/socioloski-pregled-vol-i-1938/> [In Serbian]
- Biači, M. (1981). Changes in the Urban Family With Regard to Women's Roles' Conflict. *Sociološki pregled* Vol. XV, br. 1–2, 173–181, Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/20/socioloski-pregled-1981/> [In Serbian]
- Bilinović, A. (2009). A contribution of sociobiological theory to the study of family. *Sociološki pregled*, Vol. XLIII, br. 1, 81–101, [doi:10.5937/socpreg0901081B](https://doi.org/10.5937/socpreg0901081B) [In Serbian]
- Burić, O. (1970). Family, Upbringing and Socialization: Results of an empirical research. *Sociološki pregled*, Vol. IV, br. 1, 295–306, Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/20/socioloski-pregled-1970/> [In Serbian]
- Burić, O. (1978). Socialization of the Family in the Developing Social System of Yugoslavia. *Sociološki pregled*, XII, Special Issue, Paper for the 9th World Congress of Sociology, Uppsala, Sweden, 185–195, Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/20/socioloski-pregled-1978/>
- Čičkarić, L. (2005). Theoretical and Hypothetical Framework for Research on Political Socialization Process in the Family. *Sociološki pregled*, Vol. XXXIX, br. 3, 291–307, [doi:10.5937/socpreg0503291C](https://doi.org/10.5937/socpreg0503291C) [In Serbian]

- Čović, A. (2015). Experience of LGBT Parents and their children: the results of longitudinal studies. *Sociološki pregled*, Vol. XLIX, br. 4, 399–418, [doi:10.5937/socpreg1504399C](https://doi.org/10.5937/socpreg1504399C) [In Serbian]
- Dilić, E. (1982). A Contribution to the typology of mixed households peasant-workers. *Sociološki pregled*, Vol. XVI, br. 1–2, 119–129. Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/20/socioloski-pregled-1982/> [In Serbian]
- Durkheim, E. (1978). Two Contributions to the Study of Family: Introduction to Sociology of Family and Marital family. *Sociološki pregled*, Vol. XII, br. 1–2, 91–112, prevod Anđelka Milić, Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/20/socioloski-pregled-1978/> [In Serbian]
- Došić, D. (1970). Book review Introduction to Sociology of Family Marka Mladenovića. *Sociološki pregled* Vol. IV, br. 2–3, 374–376, Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/20/socioloski-pregled-1970/> [In Serbian]
- Đuričić, Z. (1980). Family Relations and man's Activity in his Work Environment. *Sociološki pregled*, Vol. XIV, br. 1, 27–35, Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/20/socioloski-pregled-1980/> [In Serbian]
- Đurić, S. (1997). Persistency of traditional Marriage Forms Within Albanian Community at Kosovo and Metohia. *Sociološki pregled*, Vol. XXXI, br. 3, 359–384, Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/wp-content/uploads/2017/08/Djuric.pdf> [In Serbian]
- Esih, I. (1938). The development of sociology among Croats. *Sociološki pregled*, br. 1, 230–238, Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/15/socioloski-pregled-vol-i-1938/> [In Serbian]
- First-Dilić, R. (1970). The participation of female members in decision-making in the modern peasant family. *Sociološki pregled*, Vol. IV, br. 1, 78–88, Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/20/socioloski-pregled-1970/> [In Serbian]
- First-Dilić, R. (1972). Social Change and the Family: Model of roles Differentiation. *Sociološki pregled*, Vol. VI, br. 1–2, 7–23, Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/20/socioloski-pregled-1972/> [In Serbian]
- Halpern, J. M. (1978). American Studies on Yugoslavia in the Field of Socio-Cultural Anthropology- Especially Concerning Social Structure and *zadruga*. *Sociološki pregled*, Vol. XII, br. 1–2, 81–90, Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/20/socioloski-pregled-1978/> [In Serbian]
- Isljami, H. (1974). Some Significant Features of the Newer Developments of Families and Households in the Region of Kosovo, with a Particular Emphasis on the Expanded Family. *Sociološki pregled*, Vol. VIII, br. 2–3, 279–288, Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/20/socioloski-pregled-1974/> [In Serbian]
- Konstantinović, M. (1938). Valtazar Bogišić about national and legal law. *Sociološki pregled*, br. 1, 272–282, Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/15/socioloski-pregled-vol-i-1938/> [In Serbian]
- Kuburović, A. (2003). Standpoints of the Young people in Serbia on Parenthood in the Period of Social Changes (End of Eighties till End of Nineties). *Sociološki pregled*, Vol. XXXVII, br. 1–2, 117–136, [doi:10.5937/socpreg0302117K](https://doi.org/10.5937/socpreg0302117K) [In Serbian],
- Kuburović, A. (2006). Parenthood Characteristics in Serbia at the End of 20-th Century, relevant for reproductive Behavior. *Sociološki pregled*, Vol. XXXX, br. 4, 573–588, [doi:10.5937/socpreg0604573K](https://doi.org/10.5937/socpreg0604573K) [In Serbian]

- Kujundžić, R. (1971). Neighborhood as a Form of Family Life. *Sociološki pregled*, Vol. V, br. 1, 101–109, Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/20/socioloski-pregled-1971/> [In Serbian]
- Ljubičić, M. (2010). Psychopathology of juvenile delinquents: family and social influence. *Sociološki pregled* Vol. XLIV, br. 2, 205–230, [doi:10.5937/socpreg1002205L](https://doi.org/10.5937/socpreg1002205L) [In Serbian]
- Ljubičić, M. (2012). Family and delinquency: textbooks analysis of family influence on the juvenil delinquency, *Sociološki pregled*, Vol. XLVI, br. 3, 417–440, [doi:10.5937/socpreg1203417L](https://doi.org/10.5937/socpreg1203417L) [In Serbian]
- Marković, M. (1978). The Social Affirmation of Women in the Socialist Autonomous Province of Kosovo. *Sociološki pregled*, XII, Special Issue, Paper for the 9th World Congress of Sociology, Uppsala, Sweden, 219–225, Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/20/socioloski-pregled-1978/>
- Milić, A. (1970). Changes in Spouses' Communication and the factors of Change. *Sociološki pregled*, Vol. IV, br. 2-3, 307–320, Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/20/socioloski-pregled-1970/> [In Serbian]
- Milić, A. (1981). Some Aspects of the Socialization of the Family Functions in Yougoslav society. *Sociološki pregled*, Vol. XV, br. 1–2, 147–155, Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/20/socioloski-pregled-1981/> [In Serbian]
- Milić, A. (1984). The Family and Political Behavior. *Sociološki pregled*, Vol. XVIII, br. 1–2, 67–87. Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/20/socioloski-pregled-1984/> [In Serbian]
- Milić, A. (2001). *Sociology of family*, Beograd: Čigoja. [In Serbian]
- Milić, A. (2012). Sociological investigation into families: between individual efforts and social opportunities. *Sociološki pregled*, Vol. XLVI, br. 3-4, 763–783, Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/18/socioloski-pregled-god-xlvi-2012-sv-3-4/> [In Serbian]
- Miljković, A. (1978). Vasilj Popivić Contribution to the Study of the Zadruga in Yougoslavia. *Sociološki pregled*, Vol. XII, br. 1-2, 69–79, Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/20/socioloski-pregled-1978/> [In Serbian]
- Milojević, B. (1938). Biology and Sociology: a methodological and programmatic view. *Sociološki pregled*, br. 1, 33–45 Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/15/socioloski-pregled-vol-i-1938/> [In Serbian]
- Mitrović, M. (1982). *Yugoslav pre-war sociology*, Beograd: Istraživačko- izdavački centar SSO Srbije. [In Serbian]
- Mladenović, M. (1978). Status of Old People Within the Conditions of Family. *Sociološki pregled*, XII, Special Issue, Paper for the 9th World Congress of Sociology, Uppsala, Sweden, 205–217, Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/20/socioloski-pregled-1978/>
- Nikolić-Ristanović, V. (1993). Spouse Abuse: Theoretical Framework and up to Date Research Findings. *Sociološki pregled*, Vol. XXVII, br. 1–4, 275–295, Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/23/socioloski-pregled-1993/> [In Serbian]
- Novakov, M. (2010). Attitude towards infertility and unwed births in serbian village. *Sociološki pregled*, Vol. XLIV, br. 2, 337–348, [doi:10.5937/socpreg1002337N](https://doi.org/10.5937/socpreg1002337N) [In Serbian]
- Novakov, M. (2012). One parent family. *Sociološki pregled*, Vol. XLVI, br. 3, 387–399, [doi:10.5937/socpreg1203387N](https://doi.org/10.5937/socpreg1203387N) [In Serbian]

- Polovina, N, Žegarac, M. (2005). Marriage Divorce in the Context of Social Transition. *Sociološki pregled*, Vol. XXXIX, br. 4, 401–417, [doi:10.5937/socpreg0504401P](https://doi.org/10.5937/socpreg0504401P) [In Serbian]
- Polovina, N, Žegarac, (2007). Marriage Divorce within the Context of Transition from the Experts Angle. *Sociološki pregled*, Vol. XXXXI, br. 3, 397–410, [doi:10.5937/socpreg0703397P](https://doi.org/10.5937/socpreg0703397P) [In Serbian]
- Sokolovska, V. (2008). Examination of Acculturation Processes in Vojvodina based on mixed Marriages. *Sociološki pregled*, Vol. XLII, br. 3, 325–341, [doi:10.5937/socpreg0803325S](https://doi.org/10.5937/socpreg0803325S) [In Serbian]
- Stepanović, Ž. (1970). Educational function of the family- selected bibliography of Yugoslav papers 1945-1970. *Sociološki pregled*, Vol. IV, br. 2–3, 321–337, Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/20/socioloski-pregled-1970/> [In Serbian]
- Škorić, M. (2005). Incest in Ancient Egypt. *Sociološki pregled*, Vol. XXXIX, br. 4, 431–442, [doi:10.5937/socpreg0504431S](https://doi.org/10.5937/socpreg0504431S) [In Serbian]
- Tasić, Đ. (1938). A general view on our sociology and our social sciences. *Sociološki pregled*, br. 1, 239–271, Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/15/socioloski-pregled-vol-i-1938/> [In Serbian]
- Tasić, D. (1961). Extramarital natality in Yugoslavia. *Sociološki pregled*, 67–90, Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/20/socioloski-pregled-1961/> [In Serbian]
- Tomanović, S, Stanojević, D. (2015). *Young people in Serbia 2015: condition, perceptions, beliefs and hopes*. Beograd: SeCons. [In Serbian]
- Tošić, M, Todorović, D. (2011). Labour division, marital quality and the ideology of gender. *Sociološki pregled*, Vol. XLV, br. 3, 393–419, [doi:10.5937/socpreg1103393T](https://doi.org/10.5937/socpreg1103393T) [In Serbian]
- Tripković, G. (2002). Family in Historical and Regional Perspective. *Sociološki pregled*, Vol. XXXVI, br. 1–2, 111–127, [doi:10.5937/socpreg0201111T](https://doi.org/10.5937/socpreg0201111T) [In Serbian]
- Tripković, G. (2003). Regional Identity and Family. *Sociološki pregled*, Vol. XXXVII, br. 1–2, 62–77, [doi:10.5937/socpreg0302061T](https://doi.org/10.5937/socpreg0302061T) [In Serbian]
- Tripković, G. (2004). Family in Transition Environment. *Sociološki pregled*, Vol. XXXVIII, br. 1–2, 205–218, [doi:10.5937/socpreg0402205T](https://doi.org/10.5937/socpreg0402205T) [In Serbian]
- Vučo, N. (1938). The development of sociology in France. *Sociološki pregled*, br. 1, 198–218, Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/15/socioloski-pregled-vol-i-1938/> [In Serbian]
- Vujović, T. (2013). Psychopathology of parents as a factor of risk in the families of juvenile delinquents and psychiatric treated adolescents. *Sociološki pregled*, Vol. XLVII, br. 4, 575–595, [doi:10.5937/socpreg1304575V](https://doi.org/10.5937/socpreg1304575V) [In Serbian]
- Vuletić, V. (1995). Yugoslav sociology and socialism (Part I). *Sociološki pregled*, Vol. XXIX, br. 1, 41-57 Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/15/socioloski-pregled-1995/> [In Serbian]